

ความเป็นมาของการป่าไม้ในประเทศไทย

ศึกษาได้จากหนังสือการจัดการป่าไม้ของประเทศไทย

เขียนโดย สะอาด บุญเกิด (ศ.ดร.) 2525

คณะวนศาสตร์

ความเป็นมา...

- สมัยกรุงสุโขทัย “จารึกสุโขทัย” หลักฐานอ้างอิงว่ามีการปลูกต้นไม้
- สมัยกรุงศรีอยุธยา
  - เปลี่ยนพื้นที่ป่าเป็นนา ไร่สำหรับปลูกข้าว (เชื่อว่าป่าไม้เป็นแหล่งเชื้อโรคฯ)
  - การทำไม้ หาของป่าเพื่อใช้สอยหรือซื้อขายเป็นไปโดยเสรีไม่มีการควบคุม
- สมัยกรุงรัตนโกสินทร์
  - อังกฤษครอบครองอินเดียและพม่า มีการทำไม้สักเป็นสินค้าส่งออก
  - เริ่มมีการตัดไม้สักในประเทศไทยเพื่อส่งออก
  - ปี 2372 เริ่มมีการควบคุมกิจการป่าไม้ “การเก็บภาษีไม้ขนสัก”
  - ปี 2385 รัฐบาลทราบว่ามีชาวต่างชาติเข้ามาตัดไม้สักในหัวเมืองทางเหนือ
  - ปี 2389 มีกำหนดให้หัวเมืองฝ่ายเหนือจัดส่งไม้สักเป็นส่วยแทนทองคำ

- มีการแบ่งเขตป่าเพื่อให้ทำไม้ ออก โดยขออนุญาตจากเจ้าผู้ครองนคร
- มีการเก็บค่าตอ (ปัจจุบันคือค่าภาคหลวง) โดยเก็บเป็นเงิน “รูป”
- ปี 2417 ร.5 มีพระบรมราชโองการว่าด้วย “การภาษี” ไม้สักและไม้กระยาเลย ระบุให้สัญญาการทำไม้ระหว่างเจ้าผู้ครองนครกับชาวต่างประเทศต้องได้รับสัตยาบันจากรัฐบาลก่อนจึงจะมีผลบังคับใช้ได้ (การทำไม้สักในพม่าถูกจำกัดขอบเขตตามหลักวิชาการป่าไม้ของ Dr. Brandis
- ปี 2432 พระยาดำรงราชพลขันธ์ (ทูตไทยประจำกรุงเบอร์ลิน) เสนอให้มีการปรับปรุงเกี่ยวกับการป่าไม้ โดยได้เสนอร่าง พ.ร.บ. และระเบียบที่เกี่ยวข้อง (ค้นคว้ารายละเอียดได้จากหนังสือที่แนะนำ)
- ปี 2439 (18 ก.ย.) ตั้งกรมป่าไม้ มี Mr. H. A. Slade เป็นเจ้ากรมคนแรก (2539-2444)

● ตำแหน่งหน้าที่ราชการของกรมป่าไม้ (ถอดแบบมาจากประเทศพม่า)

○ เจ้ากรม

Conservator of Forest

○ ปลัดกรม

Deputy Conservator

○ ผู้ช่วยเจ้ากรม

Assistant Conservator

○ รองผู้ช่วยเจ้ากรม

Extra- Assistant Conservator

○ เจ้าพนักงานป่าไม้ภาค

Forest Division

○ พนักงานป่าไม้บริเวณ

Forest Subdivision

○ กำนันป่า

Forest Ranger

○ ผู้ใหญ่ป่า

Forest Beat

๗๗๗

การเปลี่ยนแปลงองค์การบริหารการป่าไม้

จาก ปี 2439

กรมป่าไม้ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

เป็น ปี 2545

กรมป่าไม้

กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพรรณพืช

กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง

กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

การจำแนกทรัพยากรป่าไม้ตามวัตถุประสงค์การจัดการ

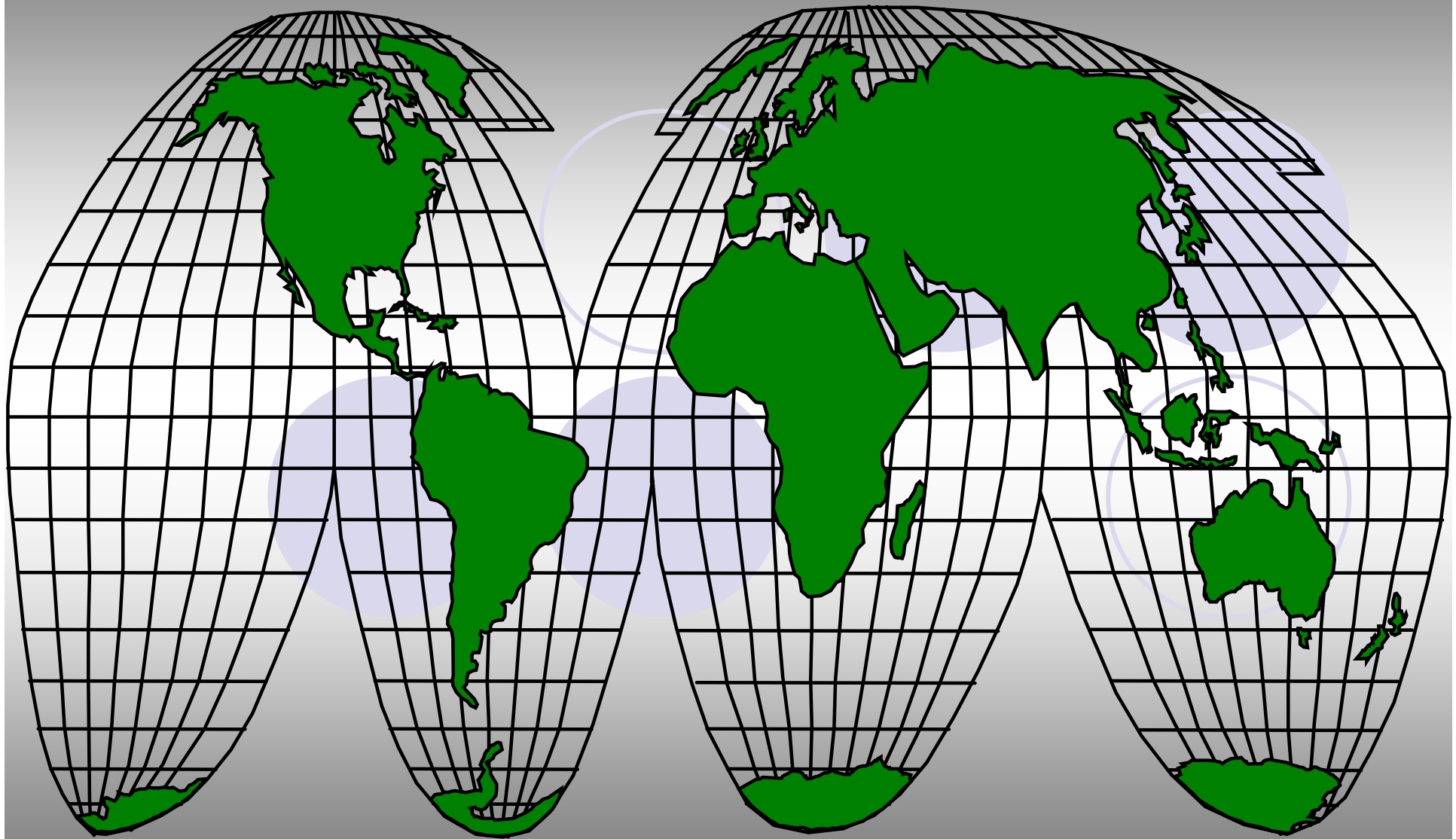
การจำแนกที่ดินในเขตพื้นที่ป่าไม้

พื้นที่ป่าเศรษฐกิจ

พื้นที่ป่าอนุรักษ์

พื้นที่ป่าเพื่อการเกษตรกรรม

สถานการณ์ป่าไม้โลก

รศ.ดร.วิพัทธ์ จินตนา บรรยายนิสิตที่ลงทะเบียนเรียนวิชาวนศาสตร์เบื้องต้น (301111) ภาคต้นปีการศึกษา 2552

สถานการณ์ป่าไม้และการป่าไม้ ของโลก

ป่าไม้ทั่วโลกมีไม่ถึง 4,000 ล้านเฮกแตร์ (25,000 ล้านไร่)
หรือคิดเป็นประมาณร้อยละ 30 ของพื้นแผ่นดินของโลก
ประมาณร้อยละ 56 กระจายอยู่ในเขตร้อนและเขตกึ่งร้อน

(World Bank, 2005)

สถานการณ์ป่าไม้และการป่าไม้ ของโลก

7 ประเทศครอบครองพื้นที่ป่าไม้ ร้อยละ 60

25 ประเทศครอบครองพื้นที่ป่าไม้ ร้อยละ 22

170 ประเทศครอบครองพื้นที่ป่าไม้ ร้อยละ 18

มี 51 ประเทศที่มีพื้นที่ป่าน้อยกว่าร้อยละ 10 ของพื้นที่ประเทศ

(FAO, 2007)

สถานการณ์ป่าไม้และการป่าไม้ ของโลก

ประชากรโลกกว่าหนึ่งพันล้านคนยังต้องพึ่งพาป่าไม้อย่างมากในการดำรงชีพ
กว่าสองพันล้านคน (1 ใน 3) ใช้ไม้ฟืนเป็นเชื้อเพลิงหุงต้มและให้ความอบอุ่น
หลายพันล้านคนพึ่งพาป่าไม้ในด้านสมุนไพรหรือยาพื้นบ้าน
ใน 60 ประเทศที่กำลังพัฒนา การตกปลา ล่าสัตว์ ยังเป็นแหล่งโปรตีนที่จำเป็นถึง 1 ใน 5

(Mery, G., Alfaro, R., Kanninen, M. and Lobovikov, M. 2005)

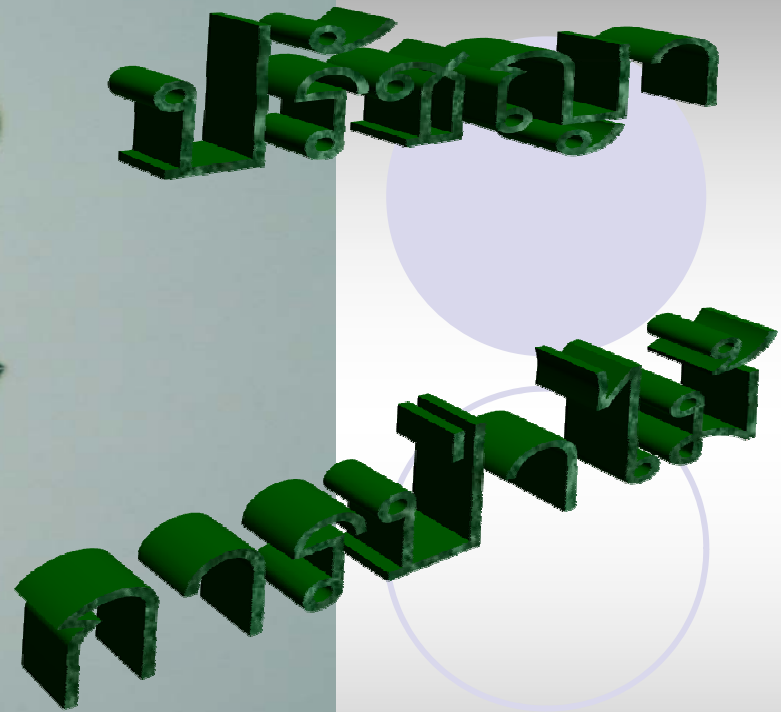
สถานการณ์ป่าไม้และการป่าไม้ ของโลก

ประมาณร้อยละ 12.4 ของพื้นที่ป่าไม้โลก

ถูกกำหนดให้เป็นป่าป้องกันตามการจำแนกของ IUCN

(Maini, J.S. 2004)

Changing Learning & Education in Forestry

ปฏิรูปการศึกษ

รศ.ดร.วิพัทธ์ จินตนา บรรยายนิสิตที่ลงทะเบียนเรียนวิชาวนศาสตร์เบื้องต้น (301111) ภาคต้นปีการศึกษา 2552

การป่าไม้และการศึกษาด้านป่าไม้

เป็นการสร้างกระบวนการเรียนรู้

เพื่อการพัฒนาองค์ความรู้ด้านป่าไม้

บทเรียนจากอดีต

เน้นการถ่ายทอดความรู้และเทคโนโลยีที่ทันสมัย
ไม่สนองความต้องการของชุมชนและสังคมไทย

ทางออก

ต้องสร้างกระบวนการเรียนรู้ที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง
สามารถปรับเปลี่ยนได้ตามสภาพ
มีความยืดหยุ่น และวิพากษ์วิจารณ์ตัวเองได้

กระบวนการเรียนรู้ ทำให้มีการปรับปรุงหลักสูตร

ความกว้างขวางของความรู้ ทักษะ และทัศนคติของผู้ที่ทำงานด้านป่าไม้

เห็นว่า การศึกษาด้านป่าไม้ต้องทำให้มีการสอนน้อยลง

แต่เน้น การเรียนรู้ถึงวิธีการเรียนรู้เรื่องป่าไม้ให้มากขึ้น

การเปลี่ยนแปลง การเรียนรู้และการศึกษาด้านป่าไม้

สิ่งท้าทายต่อวงการป่าไม้ ทั้งในระดับปัจเจกบุคคลและระดับสถาบัน

ทำไม ต้องเปลี่ยนแปลง?

ทำไม ต้องคิดใหม่ ทำใหม่?

การเรียนรู้จะเกิดขึ้นไม่ได้
หากปราศจากการประเมินผลตัวเองอย่างตรงไปตรงมา
ด้วยใจที่เปิดกว้าง
ควบคู่ไปกับทัศนคติที่ดีต่อการเปลี่ยนแปลงไปสู่สิ่งที่ดีกว่า

ยอน จี ลาร์มัน โรเจอร์ เอ เซ โจ และ โกลบอล ฟอเรส

กลยุทธ์การเปลี่ยนแปลง

จากการสอน สู่ การเรียนรู้

จากการเรียนรู้วิชาการเฉพาะด้าน สู่ การเรียนรู้แบบสหวิทยาการ

จากการเรียนรู้ทางวิชาการ สู่ การเรียนรู้ด้วยปัญหา

กลยุทธ์การเปลี่ยนแปลง

การเรียนรู้ด้วยการรวมห้องเรียนกับภาคสนามไว้ด้วยกัน

จากร่วมหาวิทยาลัย **สู่** การเป็นพันธมิตรแห่งการเรียนรู้

จากการแยกตัว **สู่** การมีส่วนร่วม

กลยุทธ์การเปลี่ยนแปลง

การพัฒนาอย่างมีส่วนร่วม (PD)

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (HRD)

การสื่อสารและการหารือ เป็นตัวเร่งที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง

กลยุทธ์การเปลี่ยนแปลง

จากการวิเคราะห์ ปัญหาการพัฒนาชนบท ซ้ำแล้วซ้ำอีก

ต้องมาชะงักอยู่ที่คำอธิบายที่ว่า ทำอะไรต่อไปอีกไม่ได้

จนกว่าจะได้มีการทำอย่างนั้นอย่างนี้ก่อน ทุกครั้งไป

และที่กล่าวมานี้ คือ ข้อแก้ตัว

ที่จริงแล้วมีอะไรที่ทำได้อยู่ตลอดเวลา

นั่นคือ การปฏิบัติการส่วนบุคคล จะทำได้แค่วันหนึ่งเป็นอีกเรื่องหนึ่ง

การคิดใหม่ ช่วยให้เกิดความกระจ่าง

Niels Roling กล่าวว่า

“ข้าพเจ้าขอยอมรับผิดชอบแต่เพียงผู้เดียว”

เมื่อประกาศว่า

“มีความคิดอันใหม่ที่ช่วยให้ความกระจ่างในงานป่าไม้”

การคิดใหม่ ช่วยให้เกิดความกระจ่าง

“การป่าไม้เคยมีความคิดแบบจุดประกายใหม่ ในเรื่องอื่นมาก่อน”

เช่น

“เปลี่ยนการจัดการป่าไม้จากเพื่อเศรษฐกิจเป็นผลผลิตด้านบริการ”

ความคิดที่ช่วยให้เกิดความกระจ่าง

แง่มุมแรก

“เป็นที่ยอมรับว่าผู้ใช้ป่าคือผู้เชี่ยวชาญในการจัดการป่า
ทุกคนสามารถวางใจได้ว่าเขาจะทำแต่สิ่งที่ถูกต้อง
โดยถือว่ากระบวนการที่เขาตัดสินใจปฏิบัติกับป่า ไม่ว่าจะอย่างไร เป็นสิ่งที่ถูกต้อง”

แง่มุมที่สอง

“ความยั่งยืน มีจุดแข็งของคุณสมบัติของป่า
แต่เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากผลของปฏิสัมพันธ์และข้อตกลงระหว่างผู้เกี่ยวข้องทั้งหลาย”

ทำอย่างทีพุด

สิ่งทีฝงลึกเป็นรากเหง้าของปัญหาเชิงระบบ คือ การที่องค์กรทีเกี่ยวข้อง รวมถึงองค์กรผู้บริจาทุกหลาย ไม่สามารถนำวิธีการแบบมีส่วนร่วมเข้ามาใช้ ในการตัดสินใจและการปฏิบัติงานของตนเองได้อย่างจริงจัง

สิ่งทีน่าเป็นห่วง คือ รายจ่ายสาธารณะทีเพิ่มสูงขึ้น โดยเปล่าประโยชน์

ความรับผิดชอบที่โยนให้คนอื่นไม่ได้

การป่าไม้ คือ การปฏิบัติร่วมกันของคนและสถาบัน
มีการตอบสนองความต้องการของสังคมที่กว้างขวาง
แม้ในขณะที่เรามีความคิดจุดประกายอันใหม่ ก็ไม่ควรปิดกั้นปฏิบัติการส่วนบุคคล
ความเป็นหนึ่งของการปฏิบัติการของแต่ละบุคคล
เป็นองค์ประกอบสุดท้ายของยุทธศาสตร์การเปลี่ยนแปลง
ในขณะเดียวกัน ก็เป็นก้าวแรกของการดำเนินการเปลี่ยนแปลง

การสนับสนุน

เราและสถาบันของเรา

ไม่ว่าจะอยู่ที่ไหน ไม่ว่าจะเป็นสถาบันใด

สามารถเป็นผู้สนับสนุนการเปลี่ยนแปลงได้เสมอ

เครือข่าย

เราสามารถส่งเสริมและเข้าร่วมกิจกรรมเครือข่าย
และการสื่อสารแลกเปลี่ยนได้ทั้งแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ
กิจกรรมหลายอย่างอาจดูไม่ค่อยจะมีความสำคัญต่อวิถีชีวิตประจำวันของเรา
แต่คำพูดและการสนทนาเพียงไม่กี่คำ
อาจเป็นแรงขับเคลื่อนที่ช่วยขยายผลไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่ยาวไกลได้

การวิจัยร่วมกัน Re-Search

เราในฐานะส่วนบุคคลสามารถเปลี่ยนแปลงการเรียนรู้
และการศึกษาด้านป่าไม้ โดยขยายการเรียนรู้และการวิจัยร่วมกัน
เราสามารถพัฒนาการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในภาคสนาม
และหาโอกาสให้เจ้าหน้าที่ป่าไม้และผู้อื่นเข้ามาร่วมในการดำเนินงานดังกล่าว

นับแต่ขึ้นไป...(ป่าไม้ของเรา)

จะต้องเป็นหลักในการรวมพลังจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง
และมุ่งมั่นบริหารจัดการในลักษณะ “ป่าของเรา” แทน
การบริหารจัดการในลักษณะ “ป่าของกัน”

โดยจะบริหารจัดการระบบนิเวศป่าไม้
ซึ่งจะต้องผสมผสานความรู้และประสบการณ์

ทั้งในด้านวิชาการ ด้านบริหารจัดการ นิติศาสตร์ รัฐศาสตร์ และเศรษฐกิจสังคม

เพื่อให้การดำรงอยู่ของคน ป่า สัตว์ป่า สรรพสิ่ง อยู่ร่วมกัน

พึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันได้อย่างกลมกลืนและสมดุล

เกิดสันติสุขและยั่งยืนตามวิถีธรรมชาติ

สรุป

เราในฐานะปัจเจกบุคคลและหรืออาจเป็นตัวแทนของสถาบัน

ถามว่า...

“เราสนใจในประเด็นใด?”

“เราสนใจจะทำอะไร?”

คำถาม

รศ.ดร. วิพัทธ์ จินตนา